

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-2.43>

Є. Б. Геллер, кандидат юридичних наук

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ: НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

У статті досліджено публічне адміністрування фізичної культури та спорту як взаємопов'язаних сфер, інтегрованих у систему гуманітарної політики держави. Обґрунтовано, що фізична культура і спорт впливають на стан громадського здоров'я, якість життя населення, соціальну згуртованість, національну ідентичність та міжнародний імідж України, а тому потребують системного управлінського підходу. Актуальність теми посилюється в умовах воєнного стану, коли зростають потреби у фізкультурно-спортивній реабілітації військовослужбовців, ветеранів і цивільного населення, а також відбувається руйнування інфраструктури та перегляд бюджетних пріоритетів. У межах дослідження акцентовано на міжсекторальному характері сучасної гуманітарної політики та значенні інформаційної політики як інструмента формування суспільних цінностей, мотивацій і поведінкових моделей щодо рухової активності та здорового способу життя. Показано, що системне висвітлення спортивних подій у ЗМІ та формування якісної комунікації зі стейкхолдерами впливають на популяризацію масового спорту і підтримку національних спортивних досягнень. Сформульовано концепцію реформування публічного адміністрування фізичної культури та спорту за чотирма взаємопов'язаними напрямками: удосконалення державної політики з урахуванням інтеграції спорту у креативну економіку та необхідності нормативної конкретизації переліку креативних індустрій; інституційна модернізація системи управління, оптимізація розподілу повноважень і посилення координації, включно з можливістю концентрації функцій у межах одного центрального суб'єкта за аналогією з міжнародними моделями; підвищення якості адміністративних послуг і формування сучасної законодавчої бази адміністративних процедур на засадах сервісної держави; розвиток системи спортивної реабілітації як стратегічного напрямку гуманітарної, соціальної та безпекової політики. Зроблено висновок, що комплексна реалізація запропонованих напрямів є передумовою сталого розвитку фізичної культури і спорту та зміцнення гуманітарної безпеки України.

Ключові слова: публічне адміністрування; фізична культура; спорт; гуманітарна політика; інформаційна політика; адміністративні послуги; спортивна реабілітація.

E. B. Heller. Public administration of physical culture and sports in the system of humanitarian policy of the state: directions of reform

The article examines the public administration of physical culture and sports as interrelated areas integrated into the system of humanitarian policy of the state. It is substantiated that physical culture and sports affect the state of public health, quality of life of the population, social cohesion, national identity and international image of Ukraine, and therefore require a systemic management approach. The relevance of the topic increases in conditions of martial law, when the needs for physical culture and sports rehabilitation of military personnel, veterans and civilians increase, as well as the destruction of infrastructure and a revision of budget priorities. The study focuses on the intersectoral nature of modern humanitarian policy and the importance of information policy as a tool for the formation of social values, motivations and behavioral models regarding physical activity and a healthy lifestyle. It is shown that systematic coverage of sports events in the media and the formation of high-quality communication with stakeholders affect the popularization of mass sports and support for national sports achievements. The concept of reforming the public administration of physical culture and sports is formulated in four interrelated areas: improving state policy, taking into account the integration of sports into the creative economy and the need for regulatory specification of the list of creative industries; institutional modernization of the management system, optimization of the distribution of powers and strengthening coordination, including the possibility of concentrating functions within one central entity by analogy with international models; improving the quality of administrative services and forming a modern legislative framework for administrative procedures on the principles of a service state; developing the system of sports rehabilitation as a strategic direction of humanitarian, social and security policy. It is concluded that the comprehensive implementation of the proposed areas is a prerequisite for the sustainable development of physical culture and sports and strengthening the humanitarian security of Ukraine.

Key words: public administration; physical education; sports; humanitarian policy; information policy; administrative services; sports rehabilitation.

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт у сучасній Україні функціонують не лише як соціально значущі практики, а як складові гуманітарної політики держави, що безпосередньо впливають на стан громадського здоров'я, якість життя населення, національну ідентичність, соціальну згуртованість та міжнародний імідж країни. Водночас рівень залученості громадян до регулярної рухової активності, нерівномірність розвитку спортивної інфраструктури, обмеженість ресурсів територіальних громад, фрагментарність нормативно-процедурного забезпечення адміністративних послуг у сфері спорту й фізичної культури та слабка інтеграція інформаційної політики у механізми популяризації здорового способу життя зумовлюють потребу

в системному реформуванні публічного адміністрування. Додаткової актуальності проблема набуває в умовах воєнного стану, коли суспільство стикається з масовими травмами, зростанням потреб у фізкультурно-спортивній реабілітації військовослужбовців, ветеранів та цивільних, а також із руйнуванням інфраструктури й трансформацією бюджетних пріоритетів. За цих обставин необхідною є стратегія реформ, що поєднує інституційні зміни в системі управління, вдосконалення адміністративних процедур і сервісної складової публічної влади, міжсекторальну інтеграцію (зокрема з креативними індустріями та інформаційною політикою) і розвиток спортивної реабілітації як окремого напрямку гуманітарної політики.

Стан наукової розробки проблеми. Теоретико-методологічне підґрунтя аналізу публічного адміністрування та гуманітарної політики сформоване у працях українських учених у галузі адміністративного права і публічного управління, зокрема Ю. П. Битяка, В. Я. Тація, О. М. Бандурки, А. Т. Комзюка, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, які розробляли питання принципів публічного адміністрування, компетенції суб'єктів владних повноважень, адміністративних процедур і сервісної держави. Окремі аспекти гуманітарної політики та конституційних засад соціальної держави висвітлювалися у працях Ю. С. Шемшученка, О. В. Скрипнюка, В. Ф. Погорілка. Дослідженнями фізичної культури і спорту як соціокультурного явища та напрямку державної політики займалися, зокрема, О. М. Обозна, Т. А. Кропивницька, В. Г. Кононович, а питання креативних індустрій і їх меж – О. М. Проскуріна та С. Д. Щеглюк. Водночас цілісна міждисциплінарна модель реформування публічного адміністрування фізичної культури і спорту саме в системі гуманітарної політики, із включенням інформаційної компоненти та спортивної реабілітації, залишається недостатньо розробленою, що й обумовлює необхідність подальших наукових досліджень і вироблення прикладних пропозицій.

Метою наукової статті є публічне адміністрування фізичної культури та спорту в системі гуманітарної політики держави через розкриття особливостей напрямків його реформування.

Виклад основного матеріалу. З огляду на сформульовану мету статті, яка полягає у розкритті публічного адміністрування фізичної культури та спорту в системі гуманітарної політики держави через аналіз напрямків його реформування, логічним є перехід до конкретизації тих чинників і сфер, що зумовлюють ефективність управлінських рішень у зазначеній галузі. Оскільки сучасна гуманітарна політика має міжсекторальний характер і передбачає узгодження інституційних та функціональних механізмів у суміжних сферах, одним із ключових напрямків удосконалення публічного адміністрування фізичної культури і спорту виступає інтеграція управлінських інструментів із інформаційною політикою держави як засобом формування суспільних цінностей, мотивацій та поведінкових моделей. Саме тому подальший аналіз доцільно зосередити на кореляції фізичної культури і спорту з інформаційною політикою, яка здатна забезпечити результативність гуманітарних трансформацій у досліджуваних сферах. Продовжуючи аналіз шляхів підвищення ефективності публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту з урахуванням їхньої специфіки та взаємозв'язку, доцільно також акцентувати на їх кореляції з інформаційною політикою держави. Зокрема, поширення суспільно значущої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів віднесено до функцій Міністерства інформаційної політики України (п. 1 Положення про Міністерство інформаційної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 2 [1]). Для підвищення рівня фізичної культури населення та розвитку спорту така діяльність має принципове значення, оскільки інформаційні інструменти держави здатні впливати на суспільні установки щодо рухової активності, підтримувати популяризацію здорового способу життя, формувати позитивні моделі поведінки та посилювати соціальну залученість громадян до фізкультурно-спортивних практик.

С.М. Квіт обґрунтовує, що необхідною умовою розвитку спорту є системне й постійне висвітлення спортивних подій у засобах масової інформації, а також зацікавленість різних соціальних і вікових груп населення в отриманні такої інформації [2, с. 80]. Подібної позиції дотримується й А. В. Гусев, який наголошує, що в умовах масового суспільства роль ЗМІ у розвитку спорту істотно зростає. Здатність медіа оперативно охоплювати найширші аудиторії перетворює їх на ключовий чинник комерціалізації та популяризації спорту. Саме редакції друкованих і електронних видань, радіо, телебачення, інтернет-платформ та інформаційних агентств виконують важливу організаційну функцію у процесі поширення спортивної інформації. При цьому простежується пряма залежність між рівнем суспільного інтересу до спорту та активністю засобів масової інформації у його висвітленні [3].

Як зазначає О. М. Колупаєва, до 1970-х років спорт був відносно автономним щодо мас-медіа, однак у подальшому їх взаємовплив істотно посилювався. У сучасних державах сформувалася спеціалізована інфраструктура спортивних ЗМІ, що є наслідком зростання суспільного інтересу до спортивної тематики та потреби у професійному, аналітичному висвітленні масштабних міжнародних змагань [4]. У цьому контексті сформувалася і спортивна журналістика як самостійний напрям інформаційної діяльності [5]. Сучасні медіа не лише інформують про спортивні події, а й формують ціннісні орієнтири, популяризують масовий спорт, впливають на мотивацію населення до фізичної активності [6, с. 333]. Саме через медіа значною мірою конструється масова свідомість, формуються уподобання споживачів інформації щодо привабливості окремих видів спорту та персоналій у цій сфері [7].

З огляду на це низка держав, у тому числі й Україна, використовують засоби масової інформації як інструмент реалізації стратегічних і соціально-прагматичних завдань, пов'язаних із розвитком та функціонуванням спорту [3]. Практично всі українські телеканали транслиують спортивні новини, інформаційно-аналітичні програми та прямі ефіри рейтингових змагань. Водночас, зауважує В. Г. Кононович, в Україні фактично відсутня цілісна система пропаганди фізичного виховання і спорту: значна частина ЗМІ надає перевагу висвітленню діяльності популярних зарубіжних спортсменів і змагань, відсуваючи на другий план досягнення вітчизняних атлетів [8].

У процесі пошуку шляхів подолання зазначених проблем особливої ваги набуває питання централізації публічного адміністрування сфер фізичної культури, спорту та формування інформаційної політики в межах компетенції одного суб'єкта. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність управління за рахунок концентрації координаційних повноважень, усунення дублювання функцій, узгодження управлінських рішень, посилення контролю та забезпечення єдності реалізації державної політики. Відповідні структурні зміни здатні сприяти вирішенню низки актуальних проблем гуманітарної сфери [9, с. 67].

Для фізичної культури та спорту це, зокрема, питання підвищення рівня рухової активності населення, залучення громадян до фізкультурно-оздоровчих заходів, зростання очікуваної тривалості життя, якісної підготовки національних збірних команд, належного представлення України на міжнародній спортивній арені, формування здорового способу життя, а також створення позитивного іміджу людей з інвалідністю.

З урахуванням зазначених взаємозв'язків у перспективі реформування публічного адміністрування цілком обґрунтовано видається можливість об'єднання публічного адміністрування сфери фізичної культури та сфери спорту в межах компетенції одного суб'єкта. До його повноважень доцільно також віднести поширення суспільно значущої інформації в Україні та за її межами та забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів як окремий напрям діяльності. Такий підхід відповідає сутності гуманітарної політики держави, вироблення та реалізація якої потребує цілісності управлінського впливу та інституційної єдності.

Доречно зауважити, що відповідний досвід уже напрацьований у світовій практиці. Так, у Великій Британії гуманітарна політика формується та реалізується єдиним органом – Департаментом з питань цифрових технологій, культури, ЗМІ і спорту (Department for Digital, Culture, Media and Sport – DCMS). Зазначений підхід забезпечує інституційну цілісність гуманітарної політики, узгодженість управлінських рішень та ефективну міжсекторальну координацію. Саме цей досвід доцільно враховувати під час аналізу світових моделей публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту [10].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про багатоаспектний характер концепції дій суб'єктів публічного адміністрування у процесі реформування сфер фізичної культури та спорту в Україні, яка відображає системну роль публічного адміністрування у розвитку зазначених сфер.

Перший аспект полягає у формуванні державної політики у сферах фізичної культури та спорту. При цьому зазначений напрям доцільно ґрунтувати на усвідомленні місця спорту серед граничних щодо креативних індустрій видів економічної діяльності. В умовах, коли в Україні законодавчо закріплено саме поняття «креативні індустрії», але відсутній їх офіційний перелік, державна політика має бути спрямована на нормативне визначення статусу спорту в системі креативної економіки, що створить підґрунтя для залучення інвестицій, розвитку інфраструктури та формування міжсекторальних програм.

Другий аспект охоплює трансформацію самої системи публічного адміністрування у сферах фізичної культури та спорту. Йдеться про оптимізацію розподілу повноважень між суб'єктами публічного адміністрування, удосконалення принципів, форм і методів управлінської діяльності, а також про подальший розвиток процесів децентралізації. У межах цього напрямку особливу увагу слід приділити доцільності концентрації відповідних управлінських повноважень у компетенції одного центрального суб'єкта, за зразком Великої Британії. До його функцій доцільно віднести не лише координацію розвитку фізичної культури і спорту, а й формування та реалізацію інформаційної політики у гуманітарній сфері, зокрема поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами і забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів. Такий підхід повною мірою відповідає сутності гуманітарної політики держави як цілісної системи стратегічного управління.

Третій аспект стосується підвищення якості надання адміністративних послуг та формування сучасної законодавчої бази адміністративних процедур у сферах фізичної культури та спорту. У цьому контексті першочергового значення набуває запровадження принципів сервісної держави, орієнтованої на потреби громадян, спортивних організацій, закладів освіти, федерацій, тренерів і спортсменів. Йдеться про стандартизацію адміністративних процедур, цифровізацію послуг, скорочення строків їх надання, забезпечення прозорості, доступності та правової визначеності. Водночас законодавча база адміністративних процедур має гарантувати рівність суб'єктів у доступі до послуг, унеможливити корупційні ризики та забезпечувати ефективні механізми оскарження управлінських рішень. Саме через якість адміністративних процедур реалізується довіра громадян до державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

Четвертий аспект, який доцільно включити до концепції реформування, пов'язаний із розвитком системи спортивної та фізкультурно-реабілітаційної діяльності. В умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови спортивна реабілітація набуває стратегічного значення для відновлення фізичного, психічного і соціального здоров'я військовослужбовців, ветеранів, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших постраждалих категорій населення. Державна політика у цій сфері має передбачати створення мережі реабілітаційних центрів, підготовку спеціалізованих кадрів, розроблення стандартів спортивної

реабілітації, міжвідомчу координацію між органами у сферах охорони здоров'я, соціального захисту, освіти і спорту, а також належне фінансове та нормативне забезпечення відповідних програм. Спортивна реабілітація у цьому контексті повинна розглядатися не лише як медико-фізіологічний процес, а як складова гуманітарної, соціальної та безпекової політики держави.

Таким чином, стратегія реформування публічного адміністрування у сферах фізичної культури та спорту в Україні має спиратися на чотири взаємопов'язані напрями: формування державної політики з урахуванням інтеграції у креативну економіку; інституційне вдосконалення системи управління; підвищення якості адміністративних послуг і процедур; розвиток системи спортивної реабілітації. Лише за умови комплексної реалізації зазначених аспектів можливе досягнення сталого розвитку фізичної культури та спорту як важливої складової гуманітарної політики та соціальної безпеки України.

Висновок. Проведений аналіз засвідчує, що фізична культура та спорт у сучасній Україні мають розглядатися не ізольовано, а як взаємопов'язані сфери публічного адміністрування, інтегровані у систему гуманітарної політики держави та здатні впливати на ключові суспільні показники — стан громадського здоров'я, якість життя, соціальну згуртованість, національну ідентичність і міжнародний імідж України. У цьому контексті ефективність державної політики у досліджуваній сфері визначається не лише обсягом ресурсів, а насамперед якістю управлінських рішень, узгодженістю інституційної архітектури та дієвістю адміністративних механізмів.

Стратегія реформування публічного адміністрування фізичної культури та спорту має комплексний характер і повинна реалізовуватися за чотирма взаємодоповнюваними напрямками. По-перше, необхідне вдосконалення державної політики з урахуванням сучасних світових тенденцій інтеграції, зокрема через визначення місця спорту в системі креативної економіки та нормативну конкретизацію переліку креативних індустрій, що посилять інвестиційний потенціал галузі та розширять інструменти її розвитку. По-друге, реформування системи управління потребує оптимізації розподілу повноважень, усунення дублювання функцій і посилення координації між суб'єктами публічної влади; перспективним є підхід до інституційної інтеграції управління фізичною культурою, спортом і інформаційною політикою, що відповідає змісту гуманітарної політики та узгоджується з міжнародними прикладами (зокрема моделлю Великої Британії). По-третє, підвищення якості адміністративних послуг і формування сучасної законодавчої бази адміністративних процедур є умовою реалізації принципів сервісної держави, забезпечення правової визначеності, прозорості та довіри до державної політики. По-четверте, у воєнний та післявоєнний період стратегічного значення набуває розвиток спортивної реабілітації як окремого напрямку гуманітарної та соціальної політики, орієнтованого на відновлення військових, ветеранів і цивільного населення.

Таким чином, комплексне впровадження запропонованих напрямів реформування створює передумови для сталого розвитку фізичної культури та спорту, підвищення соціальної стійкості та зміцнення гуманітарної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 220. *Офіційний вісник України*. 2014. № 54. С. 66. Ст. 1447
2. Квіт С. М. Масові комунікації : підруч. для студ. вищих навч. закл. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 206 с.
3. Гусев А. В. Спорт і медіа в масовому суспільстві: проблеми взаємодії. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2015. № 2. С. 81–86.
4. Колупаєва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря (на матеріалі інтернет-видання «Przegląd sportowy»). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 39. С. 150–154.
5. Паславський І. І. Футбол як надзвичайна подія: ЄВРО 2016 в українській телевізійній журналістиці. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (12–13 жовтня 2016 р.) / [наук. ред. В. М. Каленич]. Вінниця, 2016. С. 71–76.
6. Піскова В. І. Молодіжна преса незалежної України. «Інформаційно-правове та організаційно-управлінське забезпечення інноваційного розвитку регіону»: матеріали круглого столу (24 травня 2018 р., м. Вінниця) / Упорядники: О. Д. Довгань, М. В. Беланюк, С. А. Лапшин, О. В. Лебединська, О. І. Яременко, ВДПУ, НДІП НАПрН України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2018. С. 332–335
7. Гусев А. В. Історія та функціонально-типологічні особливості спортивної медіакommunікації: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04 / Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2016. 19 с.
8. Кононович В. Г. Удосконалення державного управління в сфері фізичної культури і спорту при орієнтації на європейський вектор розвитку. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1. С. 426–430.
9. Дешевий Д. Висвітлення діяльності спортсменів з інвалідністю в українських ЗМІ. *Права людини в медіаосвіті та медіадіяльності в Україні*: матеріали Першої науково-практичної конференції (Київ, 30 листопада 2018 р.). Київ: Інститут журналістики, 2018. 230 с. С. 67–69.
10. Легеза Ю.О., Пушкіна О.В. Міжнародні та національні стандарти правового регулювання реалізації та захисту права на охорону здоров'я. *Правові новели* 2022. № 18. С. 147–152.